

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2014 R.

7. Czytelnictwo. Promocja.

7.1. Zasięg czytelnictwa.

W województwie śląskim odnotowano spadek zasięgu czytelnictwa zarówno w liczbie czytelników, jak i w liczbie wypożyczeń i udostępnień zbiorów. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba udostępnień na miejscu i wypożyczeń na zewnątrz zmniejszyła się o 932 862 woluminy w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniosła **19 328 580** jednostek inwentarzowych. W 2014 roku śląskie biblioteki odwiedziło mniej czytelników niż w 2013 roku, różnica ta kształtuje się na poziomie 31 692 użytkowników. Proces ten spowodowany jest zapewne malejącą liczbą mieszkańców miast, powszechnym dostępem do sieci Internet, jako źródła wiedzy, informacji i rozrywki oraz wciąż utrzymującym się niżem demograficznym.

Czytelnicy

W 2014 r. ogólna liczba zarejestrowanych czytelników wyniosła **820 816**, to mniej o **31 692** użytkowników w zestawieniu z rokiem poprzednim. Największy spadek odnotowano wśród użytkowników w wieku 20–24 lata – 16 061 osób. Osłabienie zainteresowania usługami bibliotecznymi odnotowano także w grupie wiekowej 25–44 lata, 16–19 lat, 13–15 lat oraz 45–60 lat. Największy wzrost natomiast widoczny jest w grupie wiekowej powyżej 60 lat, czyli tzw. wieku poprodukcyjnym. Więcej czytają także dzieci do lat 12.

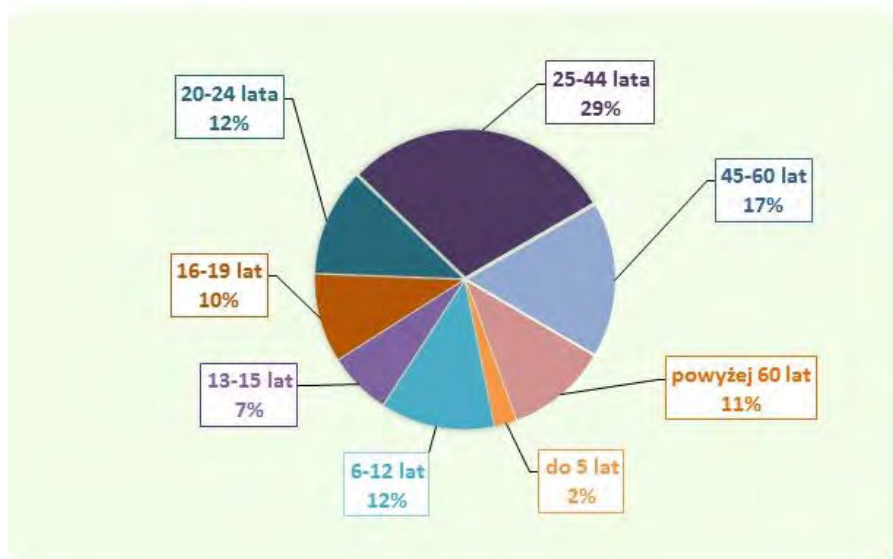
Zestawienie za dwa ostatnie lata struktury czytelników wg wieku kształtuje się następująco:

grupa wiekowa	2014 rok	2013 rok	wzrost	spadek
ogółem	820 816	852 508		31 692
do lat 5	19 334	18 902	432	
6-12 lat	101 670	101 435	235	
13-15 lat	55 672	57 855		2 183
16-19 lat	78 942	87 773		8 831
20-24 lata	95 259	111 320		16 061
25-44 lata	241 749	252 041		10 292
45-60 lat	138 115	138 937		822
powyżej 60 lat	90 075	84 245	5 830	

Czytelnicy w województwie śląskim wg kryterium wieku

Udział procentowy czytelników zgodnie z kryterium wieku w 2014 r.

Zestawienie za dwa ostatnie lata struktury czytelników wg zajęcia kształtuje się następująco:

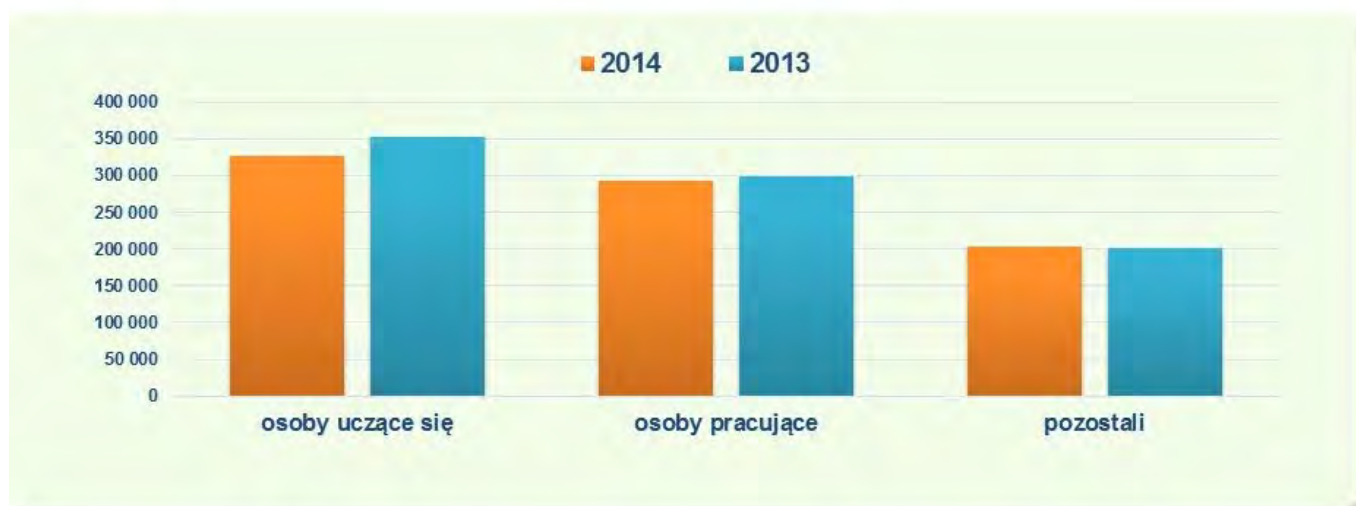
grupa zawodowa	2014 rok	2013 rok	wzrost	spadek
ogółem	820 816	852 508		31 692
osoby uczące się ¹	325 862	352 518	344	
osoby pracujące ²	291 934	298 523		6 589
pozostali ³	203 020	201 467	1 553	

¹⁾ ogólna liczba niepracującej młodzieży uczącej się we wszystkich typach szkół oraz studentów – osoby studiujące w szkołach wyższych niezależnie od trybu studiowania

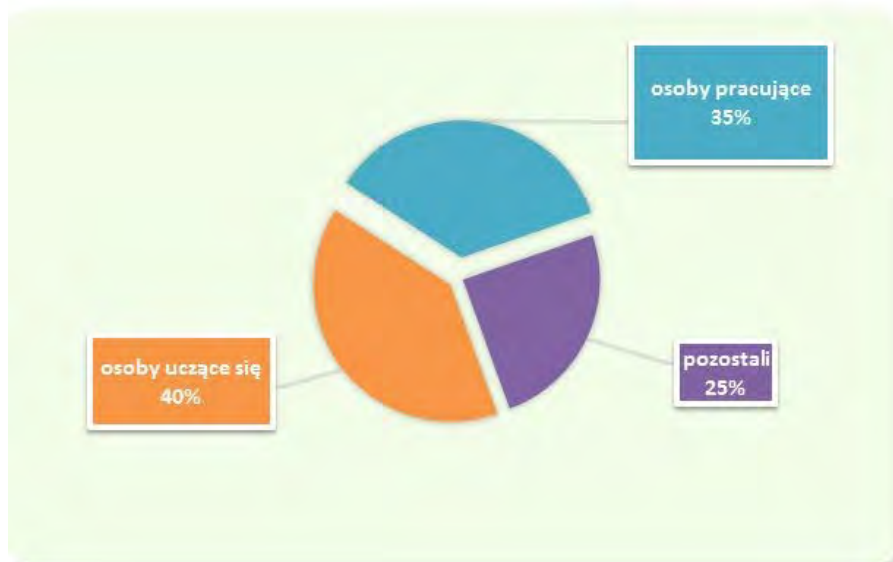
²⁾ ogólna liczba osób pracujących bez względu na formę i miejsce zatrudnienia

³⁾ osoby niezatrudnione, bezrobotne, emeryci, renciści oraz dzieci nieobjęte obowiązkiem szkolnym

Czytelnicy w województwie śląskim wg kryterium zajęcia

Udział procentowy czytelników zgodnie z kryterium zajęcia w 2014 r.

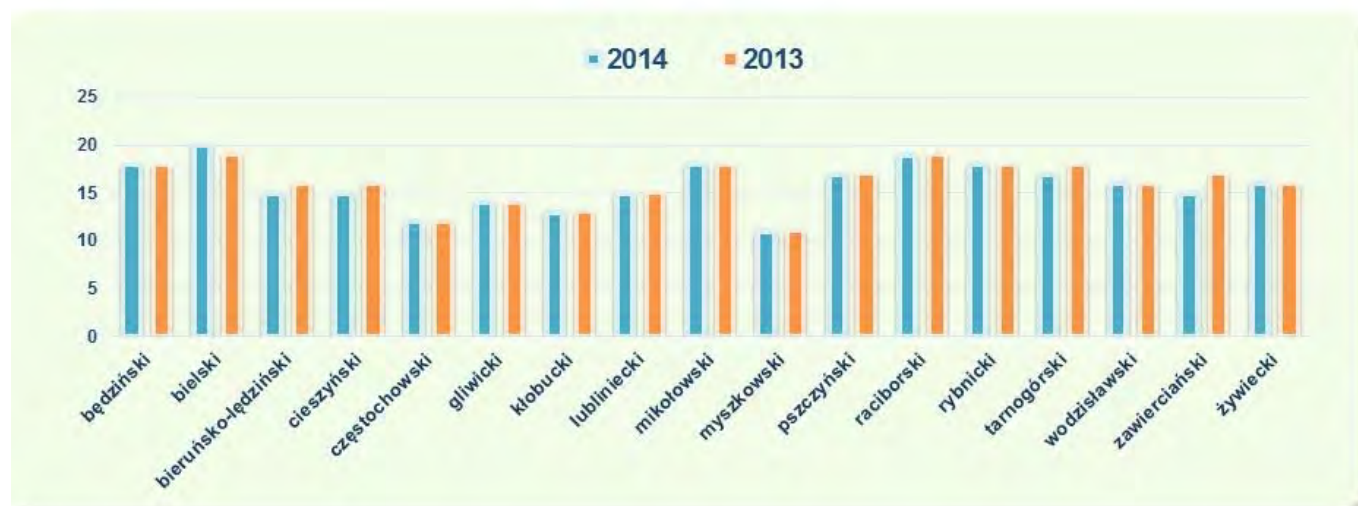
Zasięg czytelnictwa

W 2014 roku wskaźnik zasięgu czytelnictwa w województwie śląskim wyniósł **18 czytelników w przeliczeniu na 100 mieszkańców** i spadł o 1 punkt procentowy w stosunku do roku poprzedniego.

Powiaty ziemskie; średnia 16

Powiat ziemski	wskaźnik 2014	wskaźnik 2013
będziński	18	18
bielski	20	19
bieruńsko-lędziński	15	16
cieszyński	15	16
częstochowski	12	12
gliwicki	14	14
kłobucki	13	13
lubliniecki	15	15
mikołowski	18	18
myszkowski	11	11
pszczyński	17	17
raciborski	19	19
rybnicki	18	18
tarnogórski	17	18
wodzisławski	16	16
zawierciański	15	17
żywiecki	16	16

Zasięg czytelnictwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców
(powiaty ziemskie)

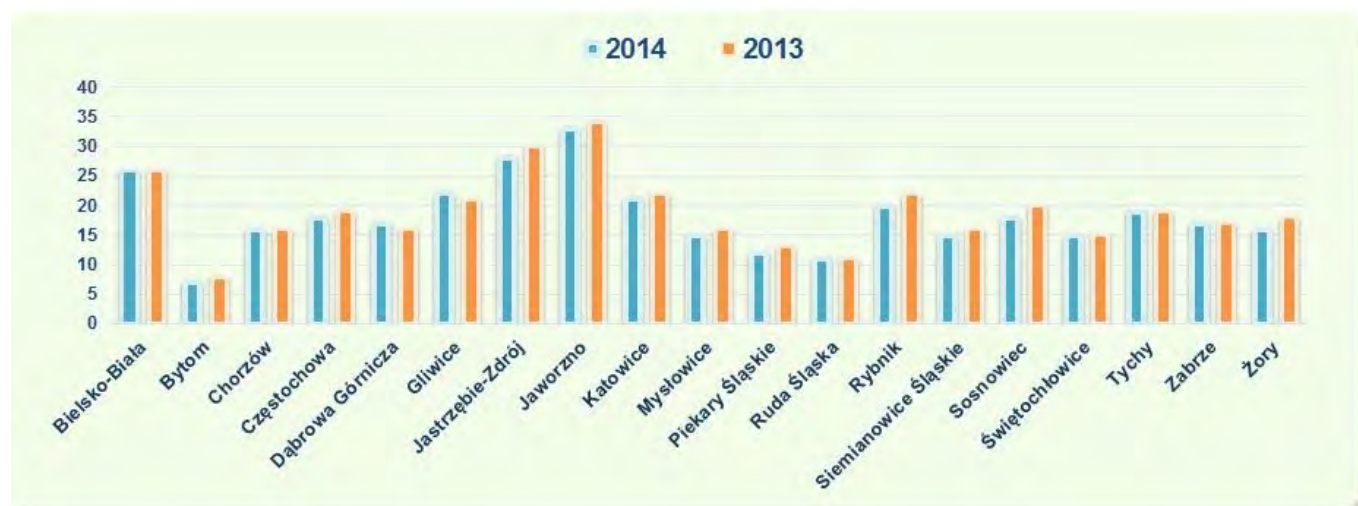
Jak wynika z powyższego zestawienia **najwyższe** wskaźniki zasięgu czytelnictwa osiągnięto kolejno w powiatach:

- bielskim – 20 %
- raciborskim – 19 %
- będzińskim, mikołowskim, rybnickim – 18%.

Powiaty grodzkie; średnia 18

Powiat grodzki	wskaźnik 2014	wskaźnik 2013
Bielsko-Biała	26	26
Bytom	7	8
Chorzów	16	16
Częstochowa	18	19
Dąbrowa Górnicza	17	16
Gliwice	22	21
Jastrzębie-Zdrój	28	30
Jaworzno	33	34
Katowice	21	22
Mysłowice	15	16
Piekary Śląskie	12	13
Ruda Śląska	11	11
Rybnik	20	22
Siemianowice Śląskie	15	16
Sosnowiec	18	20
Świętochłowice	15	15
Tychy	19	19
Zabrze	17	17
Żory	16	18

Zasięg czytelnictwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców (powiaty grodzkie)

Należy zwrócić uwagę, że są miejscowości, w których wskaźnik zasięgu czytelnictwa jest **bardzo niski** i wynosi kilka procent - Mykanów 4%, Włodowice 5%, Koziegłowy i Istebna 6%, Bytom, Goleszów, Olsztyn, Popów po 7%.

Najwyższe wskaźniki zasięgu czytelnictwa osiągnięto:

- wśród bibliotek powiatów grodzkich: Jaworzno – 33%, Jastrzębie-Zdrój – 28%, Bielsko-Biała – 26%,
- wśród pozostałych bibliotek miejskich: Ustroń – 26%, Sławków i Imielin po 25%,
- wśród bibliotek miast i gmin: Czechowice-Dziedzice – 29%,
- wśród bibliotek gminnych: Bestwina – 35%, Markłowice – 28%, Mierzęcice – 27%.

Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne

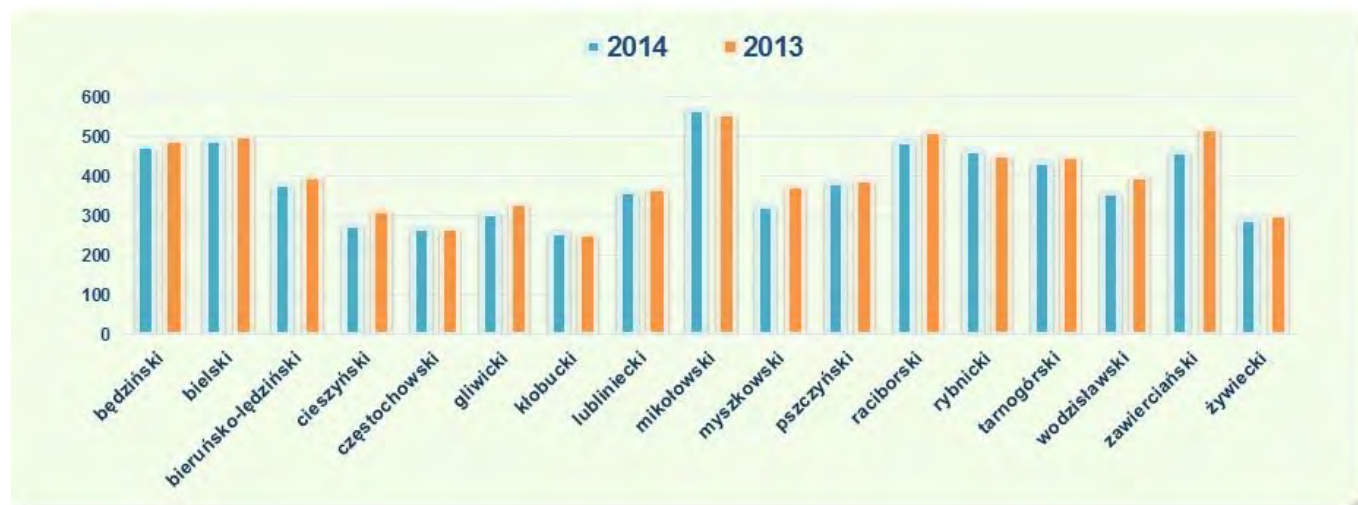
W 2014 r. na zewnątrz wypożyczono **16 581 579 woluminów**, co w porównaniu z rokiem 2013 daje spadek o 686 881. Na miejscu zaś skorzystano z **2 747 001 woluminów** - spadek o 245 979 w zestawieniu danych z rokiem minionym. Średnia wypożyczeń książek, czasopism, zbiorów specjalnych na zewnątrz i na miejscu w przeliczeniu na 100 mieszkańców w województwie wynosi **421**. Szczegółowy poziom wskaźnika wypożyczeń i udostępnień w powiatach ziemskich i grodzkich pokazują poniższe tabele.

Suma wypożyczeń zbiorów na miejscu i na zewnątrz w przeliczeniu na 100 mieszkańców w **powiatach ziemskich**; średnia **387**

Powiat ziemski	Wskaźnik 2014 r.	Wskaźnik 2013 r.
będziński	477	489
bielski	493	502
bieruńsko-lędziański	380	397
cieszyński	278	312
częstochowski	269	268
gliwicki	307	332
kłobucki	260	254
lubliniecki	362	369
mikołowski	571	557
myszkowski	325	374
pszczyński	385	390
raciborski	488	512
rybnicki	466	455
tarnogórski	437	450
wodzisławski	358	399

zawierciański	464	520
żywiecki	292	302

Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne w przeliczeniu na 100 mieszkańców
(powiaty ziemskie)

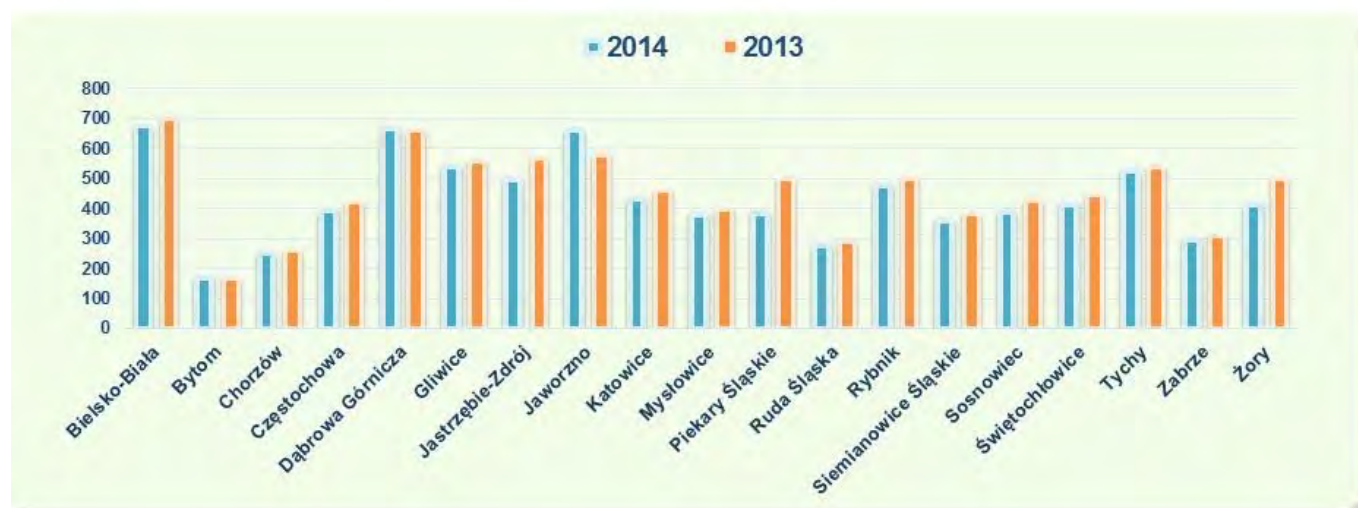

Suma wypożyczeń zbiorów na miejscu i na zewnątrz w przeliczeniu na 100 mieszkańców w **powiatach grodzkich**;
średnia **430**

Powiat grodzki	Wskaźnik 2014 r.	Wskaźnik 2013 r.
Bielsko-Biała	674	700
Bytom	169	165
Chorzów	250	257
Częstochowa	393	421
Dąbrowa Górnicza	669	662
Gliwice	539	559
Jastrzębie-Zdrój	497	567
Jaworzno	664	578
Katowice	433	461
Mysłowice	378	395
Piekary Śląskie	386	500
Ruda Śląska	278	287
Rybnik	476	499
Siemianowice Śląskie	360	382
Sosnowiec	389	424
Świętochłowice	411	444
Tychy	524	537
Zabrze	297	306
Żory	414	500

Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne w przeliczeniu na 100 mieszkańców (powiaty grodzkie)

Biblioteki dokonując zakupu księgozbioru starały się trafić w gusta czytelnicze, w różny sposób poznając preferencje swoich użytkowników, odnotowując na bieżąco zapotrzebowanie na poszczególne tytuły, tworząc rankingi książek, wystawki, itp. Dokładały wielu starań, by zaspokoić ich potrzeby, rozbudzić aspiracje i zachęcić do korzystania ze swoich usług. Często motywem sięgnięcia po lekturę były nagrody literackie, które dla wielu są wyznacznikiem jakości książki. Dużą popularnością cieszyły się także książki pisane czy rekomendowane przez znane osoby świata mediów, czy te zekranizowane. Wielu czytelników przy wyborze lektury kierowało się reklamą w mediach, czasopiśmie czy portalach społecznościowych.

7.2. Wybrane przykłady wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych, promocyjnych

Biblioteki publiczne województwa śląskiego podejmowały w 2014 roku szereg działań skierowanych do różnych grup mieszkańców – począwszy od pracy z najmłodszymi dziećmi, nawet w wieku niemowlęcym i ich rodzicami, po spotkania i warsztaty z seniorami. Były organizatorami wielu ciekawych wydarzeń kulturalno-edukacyjnych.

Spotkania autorskie

Spotkania autorskie cieszyły się niesłabnącą popularnością, zwłaszcza, gdy zapraszani goście są dobrze znani i cenieni przez czytelników. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom swoich odbiorców organizowały ich coraz więcej. W bibliotekach gościli literaci, publicyści, dziennikarze, aktorzy, politycy, naukowcy; zestawienie wybranych gości przedstawia tabela poniżej:

Alosza Awdiejew	Jaworzno
Jan Bajtlik	Katowice
Paweł Beręsewicz	Bieruń, Psary, Sosnowiec, Świerklaniec, Tapkowiec
Ewa Białołęcka	Radziechowy-Wieprz
ks. Adam Boniecki	Lędziny
Jerzy Bralczyk	Rybnik
Anna Brzezińska	Radzionków
Wojciech Cesarz	Jastrzębie-Zdrój
Bronisław Cieślak	Racibórz, Rybnik, Zawiercie
Barbara Ciwoniuk	Będzin, Chorzów, Imielin, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Mysłowice, Wodzisław Śląski
Ewa Chotomska	Ogrodzieniec
Jacek Cygan	Rybnik, Rydułtowy, Sosnowiec
Hanna Cygler	Świętochłowice
Anna Czerwińska-Rydel	Goczałkowice-Zdrój, Mikołów, Zawiercie
Mariusz Czubaj	Świerklaniec, Żory
Maria Czubaszek	Psary
Mieczysław Czuma	Zawiercie
Jakub Ćwiek	Godów, Racibórz
Jacek Dehnel	Jaworzno
	Brenna, Gilowice, Krzepice, Lipowa, Łękawica, Łodygowice, Skoczów, Ślemień,

Wiesław Drabik	Świętochłowice, Świnna
Urszula Dudziak	Racibórz
Anna Dziewit-Meller	Krzepice, Psary, Siemianowice Śląskie
Katarzyna Enerlich	Jastrzębie-Zdrój, Kuźnia Raciborska, Mysłowice, Siemianowice Śląskie
Małgorzata Flis	Sosnowiec
Marta Fox	Sławków
Agnieszka Frączek	Częstochowa, Katowice, Sosnowiec, Tarnowskie Góry, Wodzisław Śląski
Barbara Gawryluk	Częstochowa, Jastrzębie-Zdrój, Krupski Młyn, Pawłowice, Racibórz, Wodzisław Śląski
Dorota Gellner	Miedźna
Agnieszka Ginko	Jaworze
Andrzej Grabowski	Bestwina, Goczałkowice-Zdrój, Imielin, Psary, Strumień
Danuta Grechuta	Jaworzno, Katowice, Racibórz, Mstów
Katarzyna Grochola	Ruda Śląska, Skoczów
Anka Grupińska	Bielsko-Biała
Małgorzata Gutowska-Adamczyk	Czechowice-Dziedzice
Jacek Hugo-Bader	Rybnik, Sosnowiec, Wodzisław Śląski
Jerzy Illg	Sosnowiec
Grażyna Jagielska	Gliwice, Rybnik, Żory
Joanna Jagiełło	Sosnowiec
Tomasz Jastrun	Bielsko-Biała
Kalina Jerzykowska	Lubliniec
Manula Kalicka	Strumień
Anna Kańtoch	Katowice
Ignacy Karpowicz	Sosnowiec
Grzegorz Kasdepke	Bestwina, Cieszyn, Dębowiec, Psary, Ustroń
Wojciech Kass	Sosnowiec
Marian Kisiel	Sosnowiec
Gaja Kołodziej	Lelów, Racibórz
Sławomir Koper	Bestwina, Bytom, Katowice, Pszczyna, Wilkowice
Rafał Kosik	Częstochowa
Barbara Kosmowska	Bestwina, Bielsko-Biała, Bieruń, Częstochowa, Imielin, Mysłowice, Poręba, Psary
Angelika Kuźniak	Sosnowiec
Łukasz Lamża	Będzin
Roma Ligocka	Gliwice
Edward Linde-Lubaszenko	Jaworzno
Agnieszka Lingas-Łoniewska	Strumień
Artur Liskowacki	Sosnowiec
Laura Łącz	Katowice
Zbigniew Masternak	Jasienica, Pawłowice, Rydułtowy, Wilkowice
Sławomir Matusz	Sosnowiec
Leszek Mazan	Zawiercie
Maciej Melecki	Sosnowiec
Marcin Meller	Krzepice, Psary, Siemianowice Śląskie
Tomasz Michniewicz	Jastrzębie-Zdrój, Wodzisław Śląski
Grzegorz Miecugow	Jastrzębie-Zdrój
Zbigniew Milewski	Sosnowiec
Krzysztof Mrozowski	Gliwice, Istebna
Józef Musioł	Wodzisław Śląski
Arkadiusz Niemirski	Miasteczko Śląski, Siewierz, Świerklaniec, Tąpkowice, Wielowieś
Ewa Nowak	Strumień
Artur Nowicki	Kłobuck, Przyrów, Zebrzydowice
Jan Nowicki	Cieszyn, Jaworzno

Marcin Ogdowski	Jastrzębie-Zdrój
Michał Ogórek	Cieszyn
Marianna Oklejak	Miedźna, Pawłowice
Joanna Olech	Rybnik, Świerklaniec
Monika Oleksa	Mysłowice
Anna Onichimowska	Strumień
Łukasz Orbitowski	Sosnowiec
Beata Ostrowicka	Goczałkowice-Zdrój, Jastrzębie-Zdrój, Sosnowiec
Marcin Pałasz	Czeladź, Goczałkowice-Zdrój, Tąpkowice, Zawiercie
Romuald Pawlak	Sosnowiec
Jakub Pawełek	Rydułtowy
Krzysztof Petek	Brenna, Jaworzno, Ornontowice, Świerklaniec
Wioletta Piasecka	Jaworzno, Lelów, Wilamowice, Wręczyca Wielka
Renata Piątkowska	Czechowice-Dziedzice, Imielin, Jaworze, Jaworzno, Pyskowice, Siewierz, Skoczów, Wilamowice, Żywiec
Małgorzata Piekarska	Psary
Marcin Pilis	Żarki
Anna Polony	Jaworzno
Jan Polkowski	Sosnowiec
Andrzej Poniedziałski	Jaworzno
Jakub Porada	Cieszyn
s. Anastazja Pustelnik	Wodzisław Śląski
Jolanta Reisch-Klose	Brenna, Czechowice-Dziedzice, Jasienica, Kornowac
Dariusz Rekosz	Jaworzno, Katowice, Łazy, Pawłowice, Siewierz, Sosnowiec, Świerklaniec, Zawiercie
Krzysztof Respondek	Krupski Młyn, Zbrosławice
Barbara Rosiek	Częstochowa
Olga Rudnicka	Czeladź, Radlin, Rydułtowy
Katarzyna Ryrych	Radziechowy-Wieprz
Jan Sarna	Gliwice
Marek Sikorski	Jejkowice, Lyski, Pietrowice Wielkie
Krzysztof Spadło	Katowice, Mysłowice, Pszczyna, Ruda Śląska, Racibórz, Rybnik, Rydułtowy, Wodzisław Śląski
Zofia Stanecka	Bielsko-Biała, Czechowice-Dziedzice, Miedźna, Pawłowice, Tąpkowice
Dorota Stasikowska-Woźniak	Radlin
Andrzej Stasiuk	Racibórz, Sosnowiec
Jerzy Stuhr	Cieszyn
Leszek Szczasny	Czerwionka-Leszczyny, Goczałkowice-Zdrój, Knurów, Mysłowice, Sosnowiec, Strumień
Joanna Szczepkowska	Jaworzno, Katowice
Kazimiera Szczuka	Pszczyna
Marek Szoltysek	Bieruń, Kochanowice, Łęczyny, Rybnik
Monika Szwaja	Radziechowy-Wieprz, Skoczów, Żywiec
Kazimierz Szymeczko	Cieszyn, Radziechowy-Wieprz, Ruda Śląska, Tarnowskie Góry
ks. Jerzy Szymik	Rybnik
Katarzyna Terechowicz	Jastrzębie-Zdrój
Olga Tokarczuk	Sosnowiec
Agnieszka Tyszka	Kamienica Polska, Poczesna, Sosnowiec
Magda Umer	Jaworzno
Mariusz Urbanek	Racibórz
Elwira Watała	Gliwice, Jaworzno, Wodzisław Śląski
Juliusz Wątroba	Jasienica
Mariusz Wilk	Ruda Śląska, Sosnowiec
Paulina Wilk	Katowice
Olga Witek	Pszczyna

Łukasz Wierzbicki	Cieszyn, Miedźna, Pawłowice, Pszczyna, Sosnowiec
Romuald Wójcik	Sosnowiec
Maciej Wroński	Sosnowiec
Maciej Zdziarski	Zabrze

Wykłady, sesje i prezentacje popularnonaukowe, konkursy, wystawy, koncerty

Biblioteki w swojej codziennej pracy proponowały bogatą ofertę wykładów, sympozjów, sesji popularnonaukowych i konferencji. Coraz bardziej popularne są organizowane spotkania z ludźmi nauki, czy specjalistami przeróżnych dziedzin, w czasie których poruszana jest modna i aktualna problematyka społeczna. Przybierają one często formę paneli dyskusyjnych czy konwersatoriów, podczas których słuchacze zabierają głos komentując omawiany problem, dzieląc się własnymi spostrzeżeniami i uwagami.

Biblioteki stają się centrami edukacyjnymi, w których można podjąć kursy e-learningowe, nauczyć się obsługi komputera, czy konkretnego programu, podjąć naukę języka obcego, itp.

Nieodłącznym elementem codziennej działalności bibliotek są wystawy podejmujące różnorodne tematy oraz formy przekazu. Promowana jest nie tylko twórczość lokalnych artystów, ale i prezentowane są prace zagranicznych twórców. Miejsce na prezentację własnej twórczości znajdują także amatorzy, pasjonaci, dzieci i młodzież. Wiele bibliotek do tego celu organizuje u siebie specjalnie wydzielone przestrzenie pełniące funkcje mniejszych czy większych galerii.

Niesłabnącą popularnością wśród czytelników cieszyły się rozmaite konkursy adresowane do różnych grup wiekowych, którym niejednokrotnie towarzyszyły atrakcyjne nagrody rzeczowe, ekspozycje, publikacje wyróżnionych prac.

Wiele bibliotek wzbogacając ofertę kulturalną organizowało dla swoich czytelników liczne wieczorki literackie, koncerty, popisy muzyczne i taneczne.

W bibliotekach coraz częściej można spotkać się ze specjalistami z różnych dziedzin; organizowane są „poradnie”, gdzie można zasięgnąć opinii psychologa, logopedy, prawnika, a nawet lekarza.

Poniżej wymieniono tylko kilka przykładowych inicjatyw, jakie podjęto w 2014 roku.

Bielsko-Biała	<i>Salon Literacki i Piwnica Literacka</i> – promocja czytelnictwa.
	<i>Bibliografia regionalna a współczesny użytkownik</i> – 33 spotkanie Zespołu ds. bibliografii regionalnej ZG SBP.
	<i>Bielskie spotkania z historią</i> – promocja książek historycznych, dzięki którym uczestnicy odkrywają historię Polski na nowo.
	<i>Wyszehradzki Festiwal Kultury</i> – projekt czytelniczy zakładający wymianę i integrację kulturalną.
Będzin	<i>Dialog na serwerze</i> – cykl szkoleń dla dorosłych prowadzonych przez młodzież.
Buczkowice	<i>Jesienne Dni Literatury</i> – impreza cykliczna bogata w spotkania i zabawy z książką.
Bobrowniki	<i>Wieczory z Gwiazdą</i> – spotkania ze znanymi osobami.
	<i>Czytanie łączy pokolenia</i> – cykl spotkań dla dzieci i dorosłych.
Bytom	<i>Bytomskie Spotkania Historyczne</i> – projekt realizowany wspólnie z IPN.
Cieszyn	<i>Strefa @ktywnego seniora</i> – cykl warsztatów dla seniorów.
	Cieszyńskie spotkania literackie.
Chelm Śląski	<i>WWW – Warto Wiedzieć Więcej</i> – warsztaty z zakresu korzystania z komputera i Internetu.
Czechowice-Dziedzice	<i>Kultura jest modna</i> – projekt rozwijający artystyczne zamiłowania mieszkańców.
Czeladź	<i>Informacyjny świat pokolenia Y</i> – konferencja.
Częstochowa	<i>Akademia w Bibliotece</i> – spotkania dla młodzieży i dorosłych.
Dąbrowa Górnicza	<i>Akademia pokoleń</i> – wielopokoleniowy i międzypokoleniowy projekt edukacyjno-kulturalny.
Gierałtów	<i>Klub Poetów</i> – warsztaty poetyckie.
Gliwice	<i>Piknik hawajski</i> – piknik rodzinny.
	<i>Literackie piątki w bibliotece</i> – cykl spotkań z literatami i ciekawymi ludźmi.
Gliwice Powiatowa BP	<i>Wkład duchowieństwa w rozwój kultury i literatury na Śląsku</i> – Powiatowa Konferencja Regionalna.
Godów	<i>dekorAKCJA</i> – warsztaty edukacyjne i pokazy.
	<i>Biblioteka w ogrodzie</i> – plenerowe spotkanie z czytelnikami.
	<i>Śląska ojczyzna polszczyzna z perspektywy edukacyjnej</i> – konferencja naukowa dot. nauki gwary, miejsca

Imielin	bibliotek w edukacji regionalnej.
Lędziny	<i>Koncerty pod chmurką</i> – cykl koncertów plenerowych.
Jastrzębie-Zdrój	<i>Biblioteka przyszłości</i> – informacja, potrzeby, nowe technologie – konferencja.
	<i>Babiniec</i> – comiesięczne spotkania kobiet.
	<i>Kawiarenka Pod Sową</i> – to cykl comiesięcznych spotkań organizowanych z myślą o osobach dorosłych i starszych m.in. słuchaczach Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Różnorodna tematyka i forma spotkań: wykłady, koncerty muzyczne, wieczory poezji zachęca uczestników do interesującego i ciekawego zagospodarowania czasu wolnego i do rozbudzenia własnych zainteresowań.
	<i>FilmOFFisko</i> – festiwal kina niezależnego. Ideą festiwalu było, jak co roku przedstawienie i promowanie kina niezależnego.
	<i>Rodzinny Piknik Literacki</i> .
Jaworzno	<i>Poradnikowa biblioteka</i> – cykl spotkań ze specjalistami z zakresu psychologii, prawa, ekologii, ochrony zdrowia, itp.
	<i>Jak zmienia się współczesna biblioteka?</i> – konferencja.
	<i>Bliżej prawa</i> – profesjonalne, cotygodniowe porady prawne.
	<i>Kresy Wschodnie dawnej Polski</i> – kultura i tradycja – cykl przybliżający historię, kulturę, zwyczaje Kresów Południowo-Wschodnich.
Jeleśnia	<i>Jeleśnia w sepii i w kolorze</i> – projekt kierowany do młodych ludzi i seniorów, jego celem było gromadzenie starych fotografii i krzewienie lokalnej historii.
Katowice	<i>Głośno o książkach – happening z różą</i> – zorganizowano na terenie Ronda im. Generała Jerzego Ziętka w Katowicach happening, podczas którego wszyscy chętni mogli wziąć udział w głośnym czytaniu fragmentów wybranych przez siebie książek, które później otrzymali w prezencie.
	<i>Fajfy w Bibliotece, Wieczory przy świecach, Czwartki w Bibliotece</i> – cykliczne spotkania z ciekawymi ludźmi, koncerty.
Mikołów	<i>Akademia Rozwoju Osobistego dla Dorosłych</i> – seria spotkań, szkoleń i warsztatów.
	<i>Moja najbardziej niesamowita historia</i> – konkurs literacki dla dorosłych.
Mysłowice	<i>Śląska Ojczyzna Polszczyzna</i> – XVI edycja konkursu recytatorskiego w gwarze śląskiej.
	<i>Sięgnij po zakazany owoc</i> – przestrzenna instalacja w ramach Tygodnia Zakazanych Książek.
Ornontowice	<i>Dyskusyjny Klub Kulturalny</i> .
Piekary Śląskie	<i>Klub Kulturalnie Zakręconych</i> – spotkania czytelnicze i kulturalne dla dorosłych czytelników.
Psary	<i>Akademia dla Każdego</i> – zajęcia i wykłady dla dorosłych.
Pszczyna	<i>Poetycka Piaskownica</i> – spotkania poetów amatorów.
Racibórz	<i>Letni Teatr na Schodach</i> .
	<i>Mała Akademia Sztuki</i> – projekt wolontariacki dla rodzin.
Radzionków	<i>Ikona jako gatunek literacki. Jak czytać ikonę?</i> – wykład przedstawicieli Szkoły Ikonopisarskiej Mandylion.
Ruda Śląska	<i>Malatura</i> – comiesięczne warsztaty dot. plastyki.
Siemianowice Śląskie	<i>Plakat filmowy lat 60. Z kolekcji Antoniego Halora</i> – wystawa.
Sławków	<i>O finansach... w bibliotece</i> – projekt edukacji ekonomicznej i finansowej skierowany dla osób 50+.
Sosnowiec	<i>X Sosnowieckie Dni Literatury</i> – projekt, który służy rozbudzeniu zainteresowania czytelnictwem jako formą edukacji kulturalnej oraz integracji środowisk, do których Biblioteka adresuje swoją ofertę współpracy.
	<i>Kino w Bibliotece</i> to projekt mający na celu edukację filmową publiczności z terenu miasta i regionu.
Strumień	<i>Dziecięca Akademia Naukowa</i> – projekt rozwijający zainteresowania dzieci i młodzieży.
Świętochłowice	<i>Klub Dobrego Słowa</i> – spotkania dla czytelników dorosłych.
Tychy	<i>Świat na wyciągnięcie ręki</i> – cykl spotkań podróżniczych.
	<i>Biblioteka Aktywnego Seniora</i> – spotkania i warsztaty dla seniorów.
Wodzisław Śląski	<i>Klub Dobrych Myśli</i> – projekt dla senierek.
Zabrze	<i>Klub Miłośników Lekkiej Prozy</i> .
Żory	<i>Foto-Ton</i> – projekt w ramach którego czytelnicy prezentują swoje zdjęcia na e-wystawach w bibliotece.
	<i>Zaczytane miasto</i> – projekt czytelniczy.

Popularność Dyskusyjnych Klubów Książki

Niestabną popularnością cieszyły się nadal w województwie śląskim **Dyskusyjne Kluby Książki (DKK)**. Ich liczba z roku na rok rośnie. W 2014 roku działały 84 Dyskusyjne Kluby Książki, w tym 21 dziecięcych i młodzieżowych w 44 bibliotekach: Bestwinie (3), Będzinie (2), Bielsku-Białej (8), Buczkowicach, Bytomiu (3), Chorzowie, Cieszynie, Czeladzi (2), Częstochowie (5), Dąbrowie Górniczej (2), Gliwicach (2), Istebnej, Jastrzębiu-Zdroju, Jaworznie, Katowicach (MBP – 13, B.Ś – 2), Kłobucku, Knurówie, Koszarawie, Krzepicach, Kuźni Raciborskiej, Łazach, Mysłowicach, Pilicy, Porębie, Przystajni, Raciborzu, Radziechowach-Wieprzu, Rudzie Śląskiej (2), Rybniku (2), Siemianowicach Śląskich (2), Sławkowie, Sosnowcu, Świerklańcu, Tarnowskich Górach, Tychach (3), Ujsolach, Ustroniu, Wilkowicach, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze (2), Zawierciu (2), Żorach (2) i Żywcu (2).

Biblioteki publiczne chętnie włączały się w różne – często ponadlokalne – projekty i działania. W minionym roku, dla przykładu można wymienić:

- **Narodowe czytanie Sienkiewicza** pod honorowym patronatem prezydenta RP: Będzin, Bielsko-Biała, Blachownia, Boronów, Cieszyn, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Goczałkowice-Zdrój, Godów, Gorzyce, Istebna, Jasienica, Jastrzębie-Zdrój, Jaworzno, Katowice, Kłomnice, Koszęcin, Krupski-Młyn, Kruszyna, Miasteczko Śląskie, Mszana, Mysłowice, Nędza, Ogrodzieniec, Ornontowice, Pilchowice, Pilica, Psary, Pszczyna, Rajcza, Racibórz, Ruda Śląska, Rybnik, Skoczów, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Strumień, Świętochłowice, Świerklany, Szczyrk, Ustroń, Wielowieś, Żory, Żywiec.
- **Odjazdowy bibliotekarz** to akcja, w której bibliotekarze, czytelnicy i miłośnicy książek oraz rowerów, przejeżdżając przez miasto lub okolicę, mogą przyjemnie i aktywnie spędzić wiosenne popołudnie w gronie osób o podobnych pasjach: Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Godów, Kłobuck, Krupki Młyn, Łazy, Ogrodzieniec, Ornontowice, Orzesze, Piekary Śląskie, Pietrowice Wielkie, Rydułtowy, Sosnowiec, Świerklaniec, Wiry, Zawiercie.
- **Tydzień Zakazanych Książek** – akcja uświadamiająca problemy związane z wolnością słowa, zachęcająca do czytania, również tych tekstów, które uznano za niepoprawne politycznie, obyczajowo itp.
- **Spotkania z pasjami** – projekt Fundacji Orange adresowany do wszystkich seniorów – spotkania w formie wideokonferencji ze znanymi osobami.
- **W podróży czytam... Herberta** – ogólnopolska akcja Fundacji im. Zbigniewa Herberta. Akcja stawia sobie za cel nie tylko upowszechnienie twórczości Zbigniewa Herberta, ale także popularyzację czytelnictwa w ogóle. Podróż, nawet krótka, jak codzienny przejazd środkami komunikacji do pracy lub szkoły, to doskonała okazja do nadrobienia zaległości literackich.
- **Polska Cyfrowa Równych Szans** to program, którego głównym celem jest przybliżenie korzyści płynących z umiejętności poruszania się w internecie ludziom po pięćdziesiątym roku życia.

7.3. Czytelnictwo dzieci i młodzieży – problemy, obserwacje

Czytelnictwo dzieci i młodzieży odgrywa niezmiernie ważną rolę zarówno w ich rozwoju, jak i procesie systematycznego kształcenia i wychowania. Biblioteki dziecięce XXI wieku powinny dostarczać wysokiej jakości usług, wspierać wczesne czytanie, czytanie w rodzinie i czytanie przez całe życie. Obserwowany od jakiegoś czasu w bibliotekach zwrot w kierunku najmłodszych – kilkuletnich czytelników zaczyna przynosić efekty. Świadczone dla nich usługi, tworzenie przyjaznej przestrzeni skutkuje wzrostem ich liczby w bibliotekach, mimo, iż grupa ta jest dość trudna, bo szybko zmieniają się jej zainteresowania czytelnicze. Sytuacji pełnego zaspakajania ich potrzeb literackich nie ułatwia także system edukacji; kanony lektur mimo częstych zmian nie odpowiadają potrzebom czy oczekiwaniom najmłodszych. Czytają z przymusu książki, które odbiegają od ich zainteresowań.

7.3.1. Współpraca z rodzicami, organizacjami i instytucjami w zakresie animacji czytelnictwa dzieci i młodzieży

Obserwowany w 2014 r. wzrost zainteresowania dzieci do lat 12 książką jako formą edukacji i rozrywki napawa optymizmem, choć martwi fakt dalszego spadku czytelnictwa w grupie uczniów i studentów. Biblioteki z myślą o nich stale wzbogacają swój księgozbiór zarówno w tradycyjnej formie książki czarnodrukowej jak i w postaci cieszących się coraz większą popularnością nagrań w wersji cyfrowej. Podejmują się realizacji rozmaitych form animacji czytelniczej i kulturalnej, by zainteresować ich swoją ofertą i sprostać oczekiwaniom.

Rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży szkolnej ma ścisły wpływ na ich ogólny rozwój intelektualny, dlatego powinien być traktowany jako ważny czynnik w kształtowaniu ich osobowości. Dzięki książkom czytelnik wzbogaca swoje słownictwo, staje się wrażliwszy, rozbudza swoją wyobraźnię, rozwija kompetencje intelektualne i czytelnicze, pobudza

myślenie, rozwija się emocjonalnie i estetycznie. Pozyskiwanie właściwych zbiorów bibliotecznych trafiających w gusta czytelników oraz umiejętne kierowanie procesem czytelnictwa według upodobań i zainteresowań dziecka, wymaga dużego wysiłku ze strony bibliotekarzy, rodziców, nauczycieli.

W działalności bibliotek istotną rolę odgrywa integracja ze środowiskiem lokalnym, której celem jest zaktywizowanie go do wspólnego realizowania celów edukacyjnych i kulturalnych. Książnice podejmują współpracę z wieloma placówkami edukacyjnymi (szkoły, przedszkola, ośrodki językowe, poradnie pedagogiczne i psychologiczne, logopedyczne, szkoły wyższe i inne placówki oświatowe czy edukacyjne), społecznymi (ośrodki pomocy społecznej, świetlice środowiskowe, warsztaty terapeutyczne, szpitale, ośrodki służby zdrowia), opiekuńczymi (domy pomocy społecznej, domy dziecka), wyznaniowymi (kościół, zbory) czy też wreszcie kulturalnymi (ośrodki kultury, zespoły artystyczne, teatry, muzea, itd.). Są to ponadto różne instytucje, firmy, przedsiębiorstwa, spółdzielnie mieszkaniowe, banki, fundacje, stowarzyszenia oraz inne instytucje działające na terenie ich miast i gmin, ale i te o znacznie szerszym zasięgu jak np. Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Fundacja „Dzieci Niczyje” czy Fundacja ABC XXI „Cała Polska czyta dzieciom”, Instytut Pamięci Narodowej, Narodowy Bank Polski, itd.

Działalność edukacyjna bibliotek publicznych

Działalność edukacyjna bibliotek publicznych postrzegana jest stale jako najważniejsza. Biblioteki realizują ją przez szeroko pojętą edukację czytelnictwa i medialną, organizują lekcje biblioteczne, warsztaty, pogadanki, wystawy edukacyjne, spotkania ze specjalistami z różnych dziedzin i inne formy wspierające zdobywanie wiedzy przez osoby uczące się. Dużą popularnością cieszą się liczne konkursy, zabawy, imprezy plenerowe, wycieczki, koncerty czy spotkania autorskie. Biblioteki włączają się w obchody uroczystości i jubileuszy związanych z bohaterami literackimi, twórcami książek, biorą udział w krajowych i międzynarodowych akcjach czytelnictwa.

Ważnym aspektem działalności bibliotek jest zwrócenie uwagi opinii publicznej na fakt, że biblioteka jest miejscem przyjaznym dla wszystkich, wartym odwiedzenia i gotowym do wszechstronnej kooperacji. Biblioteki muszą być postrzegane jako miejsca dostępne, atrakcyjne, bezpieczne, pozbawione barier w dostępie.

7.3.2. Najważniejsze przykłady form pracy z dziećmi i młodzieżą

Biblioteki publiczne wychodząc naprzeciw potrzebom i odpowiadając oczekiwaniom młodych ożywiają czytelnictwo dziecięce w różnoraki sposób, starając się spełniać jak najlepiej oczekiwania swoich odbiorców. Liczą oni, że biblioteki będą odpowiednio przygotowane, zapewnią dostęp do różnorodnych źródeł informacji, nowych wydawnictw książkowych, czasopism i Internetu. Biblioteka musi iść z duchem czasu nie tylko w kwestii księgozbioru, ale i zagospodarowania przestrzeni, zwłaszcza dla grup najmłodszych czytelników. Coraz więcej bibliotek dostrzega ten problem. Świadczyć o tym mogą organizowane kąciki malucha czy aranżacje trafiające w gusta młodych, w których czują się dobrze.

Współczesna biblioteka nie może być tylko wypożyczalnią książek – musi podejmować się prowadzenia różnych, często innowacyjnych form pracy z użytkownikiem. W celu pełniejszego odbioru kultury przez młodego czytelnika bibliotekarze otwierają się na ich pomysły, oczekiwania czy postulaty. Podejmowane inicjatywy niejednokrotnie są inicjatywami oddolnymi, wychodzącymi od użytkowników. Tylko dostosowane i adekwatne działania bibliotek pozwalają im pozyskać nowe rzesze czytelników, wychowywać je na dojrzałych pasjonatów literatury.

Organizowane są turnieje gier, przeglądy artystyczne, pikniki, wycieczki. Liczne biblioteki organizują kursy językowe dla swoich czytelników, które cieszą się sporą popularnością. Przybierają one różną formę, obok tradycyjnych lekcji odbywają się kursy e-learningowe, konwersatoria. Obejmują naukę języków: angielskiego, niemieckiego, francuskiego, hiszpańskiego, włoskiego.

Codziennie wielu bibliotek dziecięcych są już od lat głośnie czytania, spotkania autorskie i różnorodne formy pracy edukacyjnej. Miniony rok obfitował w wiele imprez kulturalnych, promocyjnych, edukacyjnych. Poniżej przedstawiamy wybrane z nich:

Biblioteka	Podejmowana inicjatywa
Bestwina	<i>Klub Małego Artysty</i> – zajęcia cykliczne dla dzieci, które mają na celu zapoznanie dzieci z mistrzami malarstwa. <i>I Interaktywna Gra Wiejska „Poznajemy gminę Bestwina”</i> .
Będzin	<i>Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Wł. S. Sebyły</i> .
Bielsko-Biała	<i>Tanecznym krokiem – cały rok z Kolbergiem</i> . <i>Biblioteka Kocha Smyka</i> – to cykl spotkań dla dzieci w wieku przedszkolnym.
Bojszowy	<i>Rodzinną Akademią Zabawy</i> – cotygodniowe spotkania z najmłodszymi czytelnikami i ich opiekunami.
Bytom	<i>Bytomskie podanie na szklanym ekranie</i> – warsztaty animacji poklatkowej zakończone stworzeniem przez czytelników filmem animowanym. <i>Kącik Artystyczny „KreaTYwnia”</i> – warsztaty, których celem jest rozbudzenie u dzieci wrażliwości

	artystycznej, nauczenie ich kreatywnego patrzenia na świat oraz rozwijanie i doskonalenie zdolności manualnych.
Chorzów	<i>Urodziny w bibliotece</i> – oferta skierowana jest dla dzieci w wieku 7 do 12 lat. Bibliotekarze przygotowują zabawy na podstawie wybranej przez solenizanta książki, natomiast rodzice zapewniają zaproszonym gościom poczęstunek.
Cieszyn	VII Międzynarodowy Festiwal czytania nad Olzą. FOTOMedia, CODEmedia, SCHOOLmedia, GAMEmedia, OPENmedia – warsztaty, turnieje, zabawy w ramach szeroko zakrojonej edukacji medialnej.
Czechowice-Dziedzice	<i>Akademia Bibliotecznych Odkrywców</i> – cykl warsztatów dla dzieci, w tym chemiczne, logopedyczne, kulinarne. <i>Skarby dzieciństwa</i> – biblioteczne spotkania z historią lokalną w gminach powiatu bielskiego. <i>Uszyte na miarę. Polsko-słowacki projekt promocji czytelnictwa.</i>
Czeladź	<i>Czytanki – niespodzianki</i> – zajęcia literacko – edukacyjne dla dzieci 4–8 lat.
Częstochowa	<i>Rozczytana rodzina</i> – spotkania czytelnicze dla rodzin.
Dąbrowa Górnicza	<i>FESTIWAL KULTURY „ZAGŁĘBIEWOOD”</i> – III edycja dąbrowskiego festiwalu kultury, na którą składały się spotkania autorskie, koncerty, spektakle teatralne, przeglądy kabaretowe i filmowe. <i>Książka pomaga</i> – comiesięczne warsztaty biblioterapeutyczne. <i>LIGA MŁODYCH PRZEDSIĘBIORCÓW</i> – kolejna edycja przedsięwzięcia skierowanego do uczniów szkół gimnazjalnych, będącego propozycją rozwinięcia podstawy programowej z zakresu przedsiębiorczości.
Gliwice	<i>Kulturalny maluch i Rajd po Gliwicach</i> – gry miejskie. <i>Baśniopodróż</i> – projekt literacko-edukacyjny.
Godów	<i>TV Godów</i> – projekt dla młodzieży w wieku 13–19 lat, młodzi tworzyli spoty internetowe promujące różne działania kulturalne. <i>Fantastyczni bibliotekarze</i> – projekt dot. literatury fantasy, gier RPG.
Herby	<i>Urodziny w bibliotece</i> – imprezy czytelnicze dla solenizantów w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.
Imielin	<i>Biblioteczny park nauki – ferie w bibliotece</i> – zajęcia, podczas których dzieci robiły eksperymenty, odkrywały tajemnice świata.
Istebna	<i>W góralskiej chacie i w kinie czyli muzyka niejedno ma imię</i> – warsztaty dla młodzieży z zakresu kinematografii i muzyki.
Janów	<i>Teatr biblioteczny</i> dla dzieci i młodzieży. <i>Spotkania z Bajką</i> – zajęcia, podczas których czytane i tworzone są bajki.
Jastrzębie-Zdrój	<i>Andersenada</i> – projekt literacki zorganizowany z okazji Międzynarodowego Dnia Książki dla Dzieci oraz Międzynarodowego Dnia Książki i Praw Autorskich. W ramach przedsięwzięcia zorganizowano: warsztaty dziennikarskie, lekcje multimedialną, warsztaty ilustratorskie i czytelnicze, rodzinne warsztaty plastyczne oraz „Zaczarowaną Noc z Andersenem”. <i>Dorwać mola</i> – gra miejska. <i>Jastrzębskie podróże po literaturze</i> – projekt promujący czytelnictwo.
Jaworzno	<i>Generacje-Kreacje</i> – „Klub czytających dziadków”. <i>Bobas w bibliotece</i> – zajęcia edukacyjne, poradnicze dla młodych rodziców.
Jejkowice	<i>Bajkowy bal malucha</i> – impreza karnawałowa dla dzieci i ich rodziców.
Katowice	<i>Wielka Zabawa Rodzinna</i> – impreza dla całych rodzin, w tym konkursy, korowody, spotkania. <i>Wehikuł Czasu: akcja w Kato</i> – gra miejska.
Koszarawa	<i>Teatr młodych pod Lachowym Groniem</i> – warsztaty teatralne.
Koziegłowy	<i>Bo jaki początek, takie będzie wszystko</i> – grupa zabawowa w bibliotece.
Kozy	<i>Oj się dzieje w Pałacu</i> – spotkania ze sztuką dla młodzieży.
Krupski Młyn	<i>Książka na dzień dobry</i> – wyprawka dla każdego malucha (wszystkie nowo narodzone dzieci zameldowane w gminie otrzymują pakiet książeczek).
Krzanowice	<i>Biwak z pluszowym misiem</i> .
Łaziska Górne	<i>Przygoda z książką</i> – projekt czytelniczy dla przedszkolaków.
Łękawica	<i>Sadzenie drzewek z poezją</i> – zajęcia literackie połączone z sadzeniem drzewek i nadawaniem im imion literackich bohaterów.
Mierzęcice	<i>Czytamy Razem</i> – projekt czytelniczy, w ramach którego organizowano wieczorki literackie, głośne czytania, przedstawienie oraz powołano Młodzieżowy Klub Miłośników Książek „Zakładka”.
Mikołów	<i>Baśniowa Europa</i> – zajęcia dla grup przedszkolnych związane z rocznicą przystąpienia do UE. <i>Kino Młodych i Niezależnych</i> – seanse filmowe dla dzieci i młodzieży.
Ornontowice	<i>Biblioteka dla małych i dużych</i> – gry i zabawy z książką.
Orzesze	<i>Wiosenne spotkanie z literaturą i Jesienne spotkanie z literaturą</i> .

Pawłowice	<i>Klub Młodego Humanisty</i> – spotkania sympatyków literatury młodzieżowej.
Piekary Śląskie	<i>Miejski Turniej Gier Komputerowych</i> . <i>Czytamy pod chmurką</i> – plenerowe spotkania czytelnicze z najmłodszymi. <i>Biblioteka ART</i> – warsztaty dla dzieci. <i>Soboty z robotyką</i> – cykl warsztatów.
Porąbka	<i>Grafika dla smyka</i> – warsztaty graficzne w technice monotypii.
Psary	<i>Uniwersytet Dziecięcy</i> – spotkania edukacyjne dla dzieci.
Pszczyna	<i>Zagadki stuwiekowego lasu</i> – gra terenowa z książką.
Racibórz	<i>Debiuty</i> – Międzygimnazjalny Przegląd Twórczości Poetyckiej. <i>Czerwcowy Turniej Przedszkolaków „Awantury i wybryki”</i> – turniej oparty na twórczości Makuszyńskiego.
Radzionków	<i>Śladami tajemnic miasta</i> – gra uliczna.
Rajcza	<i>Bajkowy turniej pierwszoklasistów</i> – konkurs ze znajomości literatury dla dzieci.
Ruda Śląska	<i>Twoje życie w Twoich rękach</i> – akcja profilaktyczna o zdrowym stylu życia i zgubnym wpływie uzależnień. <i>Magiczny książko bus</i> – impreza promująca czytelnictwo organizowana przy wsparciu wydawnictwa Media Rodzina.
Rybnik	<i>Bajkowy ogród malucha i Biblioteka na trzepaku</i> – cykliczne plenerowe zajęcia dla najmłodszych.
Rydułtowy	<i>Muminkowy zawrót głowy</i> – projekt czytelniczy dla dzieci. <i>Gdzie jest Faraon</i> – nocne podchody biblioteczne.
Siemianowice Śląskie	<i>Smoczolandia</i> – impreza plenerowa dla dzieci. <i>Przedszkolaki w bibliotece</i> – projekt czytelniczy dla najmłodszych.
Sławków	<i>Hobby studio</i> – cykl warsztatów informatycznych, artystycznych i spotkań dla młodzieży w wieku 13–18 lat. <i>Inkubator Aktywnych Rodziców</i> – zajęcia dla kobiet w ciąży, rodziców i małych dzieci.
Suszec	<i>Grupy zabawowe</i> – zajęcia dla dzieci w wieku 0-3 lat i ich rodziców.
Szczekociny	<i>Młodzi ciekawscy</i> – warsztaty z eksperymentem
Ślemień	<i>Babcie czytają bajki</i> . <i>Akademia Młodego Robotyka</i> – zajęcia dla dzieci z zakresu nauk ścisłych.
Świerklaniec	<i>Bajkowy Klub Malucha</i> – zajęcia dla dzieci 3–5 lat. <i>Przystanek pierwszy Bajka</i> – warsztaty językowe, spotkanie autorskie, warsztaty opowiadania bajek.
Świętochłowice	<i>Podróże z książką w walizce</i> – literackie podróże po różnych zakątkach świata w przedszkolach. <i>Klub Gier Planszowych PIONEK</i> – cotygodniowe rozgrywki w gry planszowe.
Tarnowskie Góry	<i>Mama czyta ja rysuję</i> – cykl spotkań z przedszkolakami.
Tychy	<i>Klub Motyli Książkowych</i> – zajęcia dla dzieci w wieku 0–5 lat.
Wisła	<i>Warsztaty tworzenia komiksów</i> .
Wodzisław Śląski	<i>Magia czytania</i> – cykliczne zajęcia czytelnicze dla dzieci.
Zabrze	Miejski konkurs na inscenizacje utworów literackich dla uczniów klas I–III szkoły podstawowej.
Zawiercie	<i>Zawiercie Moja Mała Ojczyzna</i> – gra miejska dla gimnazjalistów. <i>Mali mistrzowie recyklingu</i> zajęcia dla dzieci.
Zebrzydowice	<i>Festiwal literacko-teatralny</i> .
Żory	<i>Książka dla Trzylatka</i> – projekt propagujący czytanie od najmłodszych lat, zachęcający rodziców do kontaktu z książką i biblioteką. W ramach projektu dzieci otrzymywały książeczki a rodzice materiały informacyjne dot. korzyści płynących z głośnego czytania. Wiosenna zbiórka książek.
Żywiec	<i>Dzień robotyki w bibliotece</i> – zajęcia dla dzieci.

Dużym powodzeniem w śląskich bibliotekach cieszy się niezmiennie całonocna impreza „**Noc z Andersenem**”, międzynarodowe przedsięwzięcie organizowane z okazji Międzynarodowego Dnia Książki Dziecięcej i urodzin J.Ch. Andersena. W ubiegłym roku urodziny duńskiego baśniopisarza obchodziły biblioteki (w niektórych bibliotekach nawet na kilku filiach jednocześnie) w: Będzinie, Boronowie, Czechowicach-Dziedzicach, Czernichowie, Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Hażlachu, Herbach, Imielinie, Jastrzębiu-Zdroju, Kobiórze, Łędzinach, Lublińcu, Łaziskach Górnych, Miedźnej, Miedźnie, Orzeszu, Pietrowicach Wielkich, Pszczynie, Raciborzu, Sławkowie, Suszcu, Ślemieniu, Świerklańcu, Tychach, Zbroslawicach, Żorach.

Biblioteki w Goczałkowicach-Zdroju, Skoczowie dla odmiany uczęły urodziny Andersena organizując zamiast całonocnej imprezy baśniowy wieczór.

Biblioteki włączyły się aktywnie w obchody Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom, Światowego Dnia Pluszowego Misia, Dnia Bezpiecznego Internetu, Międzynarodowego Dnia Książki dla Dzieci, Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości, Festiwalu NORDALIA i wielu innych. Biblioteki organizują w swoich placówkach zajęcia dla dzieci i młodzieży podczas przerw w nauce szkolnej: wakacji letnich i ferii zimowych.

7.4. Obsługa specjalnych grup użytkowników

Obsługa czytelników i udostępnianie zbiorów jest jednym z najważniejszych zadań bibliotek publicznych określonych ustawą. Szczególnie istotnym zadaniem jest dotarcie do grup czytelniczych zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dlatego biblioteki samorządowe województwa śląskiego nie ograniczają się jedynie do obsługi osób mogących dotrzeć do placówki bibliotecznej by wypożyczyć książkę, lecz zakresem swojej działalności obejmują również osoby niepełnosprawne, chore a także seniorów i podopiecznych placówek opiekuńczych. W szpitalach, domach pomocy społecznej i zakładach karnych funkcjonują filie i punkty biblioteczne, większość bibliotek prowadzi usługę „**Książka na telefon**” polegającą na dostarczaniu przez „książkonoszy” książek osobom chorym i starszym. Organizują także regularne zajęcia kulturalno-oświatowe dla czytelników niepełnosprawnych oraz warsztaty komputerowe dla seniorów. Zakres i formy prac różnią się w poszczególnych placówkach i są one uzależnione m.in. wielkością danej placówki oraz potrzebami środowiska.

Biblioteka również w szpitalu

W województwie śląskim działa 15 filii szpitalnych. W stosunku do roku poprzedniego liczba ta zmniejszyła się o zlikwidowaną placówkę w Rydułtowach. W większości wymienionych poniżej placówek działalność bibliotekarzy nie ogranicza się jedynie do udostępniania książek i czasopism. W tych placówkach, gdzie jest to możliwe, pacjenci mogą korzystać ze stanowisk komputerowych z bezpłatnym dostępem do Internetu (np. biblioteka szpitalna w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym Nr 2 w Jastrzębiu-Zdroju). Prowadzone są dla pacjentów warsztaty biblioterapeutyczne oraz dyskusje na temat literatury. Praca z osobami przebywającymi w szpitalu ma zupełnie inną specyfikę, wymaga ze strony pracowników bibliotek większej niż zazwyczaj empatii i wyrozumiałości dla czytelnika. Podobny typ działalności prowadzony jest również w punktach bibliotecznych istniejących w domach pomocy społecznej oraz zakładach karnych. W tabelach poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby czytelników oraz wypożyczeń w filiach i punktach bibliotecznych istniejących w szpitalach, domach opieki oraz aresztach.

Tabela 1. Biblioteki szpitalne w województwie śląskim.

Biblioteki szpitalne			Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń
1.	Bytom	F.18	328	1 917
2.		F.24	203	1 898
3.	Czeladź		142	2 115
4.	Dąbrowa Górnicza		104	4 976
5.	Jastrzębie-Zdrój		1 196	17 268
6.	Jaworzno		789	5 366
7.	Katowice	F.34	1 450	12 664
8.		F.38	1 992	8 508
9.	Orzesze		50	348
10	Racibórz		270	6 136
11	Siemianowice Śląskie		223	2 994
12	Tychy		1 026	22 279
13	Ustroń	F.1	706	3 809
14		F.2	860	4 399
15	Wodzisław Śląski		248	2 601
SUMA			9 587	97 278

Tabela 2. Punkty biblioteczne prowadzone przez biblioteki publiczne województwa śląskiego przeznaczone dla specjalnych grup użytkowników.

Punkty biblioteczne przeznaczone dla specjalnych grup użytkowników	Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń
1. Punkt biblioteczny w Szpitalu w Będzinie	55	724
2. Punkt biblioteczny w Szpitalu Ogólnym w Bielsku-Białej	1 257	3 858
3. Punkt biblioteczny w Szpitalu Wojewódzkim w Bielsku-Białej	294	3 567
4. Punkt biblioteczny w Szpitalu Pediatrycznym w Bielsku-Białej	246	1 183
5. Punkt biblioteczny w Subrejonowym Ośrodku Leczenia Psychiatrycznego w Bielsku-Białej	27	317
6. Punkt biblioteczny w Diecezjalnym Ośrodku Wspierania Rodzin w Bielsku-Białej	33	112
7. Punkt biblioteczny w Areszcie Śledczym w Bielsku-Białej	443	4 152
8. Punkt biblioteczny w Domu Pomocy Społecznej „Kombatant” w Bytomiu	22	314
9. Punkt biblioteczny w Szpitalu Powiatowym w Mikołowie	53	1 348
SUMA	2 430	15 575

Opracowując ofertę usług bibliotecznych dla osób niepełnosprawnych biblioteki muszą wziąć pod uwagę możliwości i ograniczenia tej grupy odbiorczej, ale również przygotowanie bibliotekarzy w zakresie ich obsługi. Pod tym względem najwięcej przeszkolonych osób pracuje w Bibliotece Śląskiej, Książnicy Beskidzkiej oraz w bibliotekach w Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Jastrzębiu-Zdroju, Mysłowicach, Zabrze i Żorach. Równie istotne jest dostosowanie architektoniczne placówek bibliotecznych do potrzeb osób niepełnosprawnych, by mogli bez przeszkód korzystać z oferty. Co prawda coraz więcej budynków bibliotecznych ma podjazdy dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, jednak wewnątrz dostosowanych do ich potrzeb już sporo mniej. Wśród śląskich bibliotek samorządowych spełniających architektoniczne wymogi można wymienić biblioteki w Będzinie, Czeladzi, Mierzęcicach, Mikołowie, Suszcu, Raciborzu, Czerwionce-Leszczynach oraz Bibliotekę Śląską w Katowicach.

Ułatwienia dla osób niepełnosprawnych

Nowoczesna technologia ułatwia osobom niepełnosprawnym korzystanie z informacji, pozwala przekonwertować i odczytać dowolny tekst w wersji elektronicznej. Jest to olbrzymie ułatwienie dla osób niewidomych i słabowidzących. W posiadaniu bibliotek są syntezatory mowy, lupy elektroniczne i specjalistyczne oprogramowania. Stanowiska komputerowe przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych znajdują się w niewielu bibliotekach. Jednak można je znaleźć nie tylko w dużych, miejskich placówkach (Bielsko-Biała, Bytom, Cieszyń, Mikołów), ale również w gminnych (m.in. Jejkowice, Kornowac, Gierałtów, Suszec). Jedynie kilka bibliotek zakupiło specjalistyczny sprzęt dla osób niepełnosprawnych. Miejska Biblioteka w Cieszynie pozyskała z Urzędu Miejskiego w Skoczowie jeden zestaw komputerowy z oprogramowaniem mówiącym i zestawem DVD oraz zakupiła infokiosk z katalogiem zbiorów. W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Jastrzębiu-Zdroju oddano do użytku dwa stanowiska komputerowe dostosowane do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących. Natomiast wiele bibliotek skorzystało z możliwości wypożyczenia ze Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix” urządzenia CzytarkPlus – służącego do nagrywania i odtwarzania książki audio za pomocą karty CompactFlash (m.in. Częstochowa, Gliwice, Katowice, Mysłowice, Sosnowiec, Świętochłowice, Czechowice-Dziedzice).

Wśród bibliotek dysponujących wyżej wymienionym sprzętem specjalistycznym wskazać można między innymi biblioteki:

- **Bielsko-Biała** – komputer z przystawką głośnomówiącą oraz czytnik ekranowy JAWS,
- **Gliwice** – oprogramowanie ZOOM TEXT, syntezator mowy, lupa elektroniczna,
- **Jastrzębie-Zdrój** – Videomatic ec autofocus pulpit (lupa wideo przeznaczona do użytkowania przez osoby z wadami wzroku), „Czytark Plus”,
- **Jaworzno** – specjalistyczny program komputerowy przeznaczony dla osób z dysfunkcją wzroku Windows Eyes,
- **Biblioteka Śląska w Katowicach** – urządzenie „autolektor”, czytnik ekranu NVDA (ang. screenreader)

z wbudowaną obsługą syntezy mowy, 3 Czytaki, IVONA Voices, infokiosk,

- **Katowice (MBP)** - specjalistyczny program komputerowy Window Eyes, skaner przetwarzający tekst dokumentu na mowę, linijkę brajlowską Super Vario 80,
- **Siemianowice Śląskie** – specjalistyczny program komputerowy DUAL powiększający i czytający tekst za pomocą mowy syntetycznej (screen reader),
- **Żory** – powiększalnik druku.

Z roku na rok biblioteki samorządowe wzbogacają swoje zbiory książki mówionej, dużą popularnością cieszą się publikacje elektroniczne. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom czytelników specjalnych grup, biblioteki zaopatrują swoje zbiory w swoiste serie wydawnicze, takie jak „Duże Litery” przeznaczone dla czytelników mających problemy ze wzrokiem, mianowicie osób starszych, z wadami wzroku oraz chorych.

Przygotowując ofertę kulturalno-edukacyjną dla grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, biblioteki nawiązują współpracę z organizacjami i towarzystwami działającymi na potrzeby osób niepełnosprawnych, chorych lub uzależnionych. Dzięki temu mogą skuteczniej realizować programy biblioterapeutyczne i dotrzeć do osób potrzebujących wsparcia. Wśród najczęściej spotykanych organizacji współpracujących z bibliotekami można wyróżnić: Caritas, MOPS, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Stowarzyszenie Rodziców Dzieci z Autyzmem. Biblioteki współpracują również ze Stowarzyszeniem LARIX oraz oddziałami Polskiego Związku Niewidomych. Wiele bibliotek prowadzi również regularną współpracę z Uniwersytetami Trzeciego Wieku a także lokalnymi domami pomocy społecznej, domami dziecka, szkołami specjalnymi i zakładami poprawczymi. Biblioteki w Będzinie i Czeladzi przekazują do Zakładu Karnego w Wojkowicach książki, natomiast Biblioteka Śląska współpracuje z Aresztem Śledczym w Katowicach prowadząc dla osadzonych Dyskusyjny Klub Książki oraz cykl edukacyjny „Spotkania ze sztuką”. Bardzo częsta jest współpraca ze Stowarzyszeniem Miasta w Internecie. Wśród bibliotekarzy pracujących w bibliotekach samorządowych wielu zostało Latarnikami Polski Cyfrowej Równych Szans wykorzystując swoją wiedzę i zaplecze instytucji, w których pracują, by uczyć i pomagać, głównie seniorom, w korzystaniu z narzędzi cyfrowych.

Seniorzy są bardzo ważną grupą użytkowników bibliotek. Korzystają z zasobów placówek bibliotecznych nie tylko pod kątem udostępniania zbiorów, lecz również uczestnicząc w specjalnie dla nich przygotowywanych zajęciach i warsztatach edukacyjnych. Szczególną popularnością cieszą się zajęcia komputerowe, pozwalające zdobyć lub podnieść kompetencje informatyczne oraz rozszerzyć umiejętność poruszania się w wirtualnym świecie.

Tabela 3. Przykładowe działania bibliotek województwa śląskiego na rzecz specjalnych grup odbiorców.

Biblioteka	Podjęte działanie na rzecz specjalnych grup użytkowników
Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej	Akcja <i>Zobacz siebie</i> . Programowi temu towarzyszył konkurs Inny nie znaczy gorszy <i>Biblioteka bez barier</i> – cykl zajęć biblioterapeutycznych i muzykoterapeutycznych realizowanych we współpracy z Domem Pomocy Społecznej w Wilkowicach <i>DKK Literatura bez barier</i> – literackie spotkania integracyjne skupiające w przewadze osoby niewidome i niedowidzące
BM w Cieszynie	<i>Każde dziecko to uśmiech dla świata</i> – warsztaty biblioterapeutyczne dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem w stopniu lekkim i średnim <i>Strefa Aktywnego Seniora</i> – cykl warsztatów z zakresu edukacji medialnej i komputerowej Warsztaty z audiodeskrypcji oraz spektakl z audiodeskrypcją
MBP w Dąbrowie Górniczej	<i>Obycie umila życie</i> – zajęcia edukacyjne i literackie dla uczestników WTZ Otwarte serca w Dąbrowie Górniczej <i>Komputer dla młodych duchem</i> – kurs komputerowy dla osób 50+ <i>Dąbrowska Rodzinka.pl PLUS</i> – program skierowany do rodzin wielodzietnych i zastępczych oraz rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne zamieszkałych w Dąbrowie Górniczej
MBP w Gliwicach	<i>Bezpieczny Senior</i> – cykl spotkań z pracownikami Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej w Gliwicach <i>X Miejski Konkurs Czytelniczy Książki Mówionej</i> dla osób niewidomych i niedowidzących <i>Tablety w bibliotece</i> – warsztaty dla seniorów
MBP w Jastrzębiu-Zdroju	<i>Wakacyjna Akademia Wolnego Czasu</i> – cykl integracyjnych warsztatów dla młodzieży i dorosłych (warsztaty językowe, artystyczne, rozwoju osobistego, muzyczne, informatyczne, sportowe) <i>Surfujący Senior</i> – edukacja cyfrowa
MBP w Jaworznie	<i>Mam nad sobą niebo</i> – wieczór poezji Marty Dąbkowskiej, poetki z porażeniem mózgowym w interpretacji krakowskiego aktora – Edwarda Linde-Lubaszenki
	Resocjalizacja przez sztukę – spotkania warsztatowe koła literackiego działającego w Zakładzie Karnym w Wojkowicach

MiPBP w Będzinie	Komputerowa Szkoła Seniora <i>Bank Podręczników</i> – w porozumieniu ze Stowarzyszeniem Dzieciom Będzina udostępniany uczniom z najuboższych rodzin
MBP Piekary Śląskie	<i>Zobacz jaki jestem zdolny</i> – konkurs recytatorski dla uczniów niepełnosprawnych intelektualnie ze szkół specjalnych z Piekar Śląskich i okolicznych miast
MBP w Zabrze	<i>Czytelnia Sztuki</i> – spotkania dla osób niewidomych i niedowidzących z zakresu sztuki z wykorzystaniem audiodeskrypcji <i>Abecadło z pieca spadło</i> – pokazy pisma brajla i języka migowego
MBP w Świętochłowicach	Radosna Jesień Życia – spotkania literackie i autorskie dla seniorów z Centrum Aktywizacji Osób Starszych Ośrodka Pomocy Społecznej w Świętochłowicach
MBP w Sosnowcu	<i>Salonik literacki</i> – rozmowy o książkach z pensjonariuszami Domu Pomocy Społecznej <i>Internetowe Vademecum Seniora</i> – indywidualne zajęcia komputerowe dla seniorów
MBP w Zabrze	<i>Czytelnia Sztuki</i> – spotkania dla osób niewidomych i niedowidzących
GBP w Lelowie	<i>Aktywne życie z pasją</i> – cykl spotkań dla Klubu Seniora (koncerty arii operetkowych i musicalowych w wykonaniu artystów krakowskich scen muzycznych, wycieczki nordic walking, warsztaty komputerowe)
GBP Krzyżanowice	Konkursy plastyczne dla podopiecznych Domu Pomocy Społecznej „Różany Pałac” w Krzyżanowicach. Podopiecznymi placówki są kobiety niepełnosprawne ruchowo oraz z niepełnosprawnością sprzężoną
MBP w Czechowicach-Dziedzicach	Akademia Pięknego Czasu – warsztaty edukacyjne, animacyjne, kulinarne, komputerowe i in. dla seniorów
Biblioteka Śląska w Katowicach	Cykl zajęć prowadzonych w Areszcie Śledczym w Katowicach <i>Konwersatorium Biblioteki Śląskiej</i> - cykl zajęć komputerowych i edukacyjno-artystycznych dla seniorów <i>Cyfrowe korzenie</i> - cykl spotkań i warsztatów dla seniorów realizowany w 14 bibliotekach województwa śląskiego <i>Z innej bajki</i> - cykl warsztatów dramatoterapii dla osób niepełnosprawnych intelektualnie w ramach projektu realizowanego wspólnie z Fundacją Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej im. św. St. Kostki w Katowicach

Biblioteka Śląska również pracuje na rzecz integracji oraz wyrównywania szans w dostępie do informacji i kultury osób niepełnosprawnych oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Liczne działania o charakterze edukacyjnym, artystycznym i biblioterapeutycznym znajdują odbiorców wśród uczestników warsztatów terapii zajęciowej, domów pomocy społecznej, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych oraz uczniów szkół. Współpraca z tymi ośrodkami owocuje realizacją wielu projektów. Wśród nich znalazł się zrealizowany wspólnie z Fundacją Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej im. św. Stanisława Kostki w Katowicach projekt *Z innej bajki*. Zakładał on cykl warsztatów dramatoterapeutycznych, których zwieńczeniem była realizacja filmu wg autorskiego scenariusza. 28 listopada 2014 r. w sali audytorijnej Parnassos odbyło się uroczyste podsumowanie projektu *Z innej bajki* w trakcie IV Obchodów Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych. Podczas spotkania miała miejsce premiera filmu, który swym przesłaniem wpisywał się w ideę obchodów – „Jeśli Pomagać to wspólnie”.

Wspólnie ze Śląskim Stowarzyszeniem Ad Vitam Dignam w Katowicach w ramach projektu **Przystań poezji**, którego Biblioteka Śląska była partnerem, wydano tomik wierszy Zygmunta Kocho, uczestnika Środowiskowego Domu Samopomocy przy Śląskim Stowarzyszeniu Ad Vitam Dignam w Katowicach oraz zorganizowano i przeprowadzono spotkanie literackie z autorem.

We współpracy ze Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski i Osobom z Upośledzeniem Umysłowym Szansa w Katowicach w Dziale Integracyjno-Biblioterapeutycznym Biblioteki Śląskiej zrealizowano projekt **Górnośląskie peregrynacje**, w ramach którego przeprowadzono cykl spotkań i warsztatów biblioterapeutycznych. Ideą projektu było stworzenie dla osób niepełnosprawnych warunków do zaspokajania i rozwijania potrzeb kulturalnych, edukacyjnych oraz emocjonalnych poprzez promocję i prezentację wiedzy o regionie.

Mała Galeria

Od wielu lat Biblioteka Śląska w budynku przy ulicy Ligonii 7 udostępnia przestrzeń wystawienniczą Małej Galerii, w której eksponowane są prace przedstawicieli grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych. Jest to miejsce debiutu wielu artystów, dające możliwość prezentacji ich dzieł szerokiemu kręgowi odbiorców. Szczególną popularnością cieszy się coroczna wystawa ceramiki i prac plastycznych uczniów Szkoły Przesposabiającej do Pracy przy Zespole Szkół Zawodowych Specjalnych nr 6 w Katowicach oraz wystawa prac zgłoszonych na Regionalny Konkurs Plastyczny MAGIA KOLORÓW ogłoszony dla podopiecznych warsztatów

terapii zajęciowej. Prace wykonane przez osoby niepełnosprawne można było również podziwiać w trakcie Wielkanocnego kiermaszu rękodzieła artystycznego, który miał miejsce 15 kwietnia 2014 r. w budynku Biblioteki Śląskiej przy ulicy Ligonia 7 w Katowicach.

Jedną z grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z którą współpracuje Dział Integracyjno-Biblioterapeutyczny są seniorzy. W ramach cyklu Konwersatorium Biblioteki Śląskiej prowadzone są zajęcia dla osób w wieku 60+. Seniorzy uczestniczyli w warsztatach komputerowych, podczas których prowadzono naukę podstawowej obsługi komputera oraz swobodnego poruszania się w świecie Internetu. Dużą popularnością cieszyły się warsztaty komputerowe Europa wczoraj i dziś, w trakcie których prezentowano historię i architekturę europejskich miast. Materiały archiwalne zestawiane były z obecnym obliczem miasta przy pomocy aplikacji Google Street View. Oprócz warsztatów komputerowych dla seniorów zorganizowano również szereg spotkań edukacyjnych. Dużym powodzeniem cieszył się cykl prelekcji prof. dra hab. n. med. Stanisława Wosia Medycyna dla wszystkich, przybliżający tematykę chorób serca. Rozpoczęto cykl Nasze Silva Rerum przedstawiający unikalne zbiory Książnicy przez pryzmat osobistych zainteresowań pracowników. Dzięki uczestnictwu w zajęciach Konwersatorium seniorzy odwiedzili ważne instytucje kultury w Katowicach. W trakcie wizyt zapoznali się z historią i działalnością m.in. Teatru Śląskiego, Polskiego Radia Katowice oraz Muzeum Historii Katowic. Zorganizowano cykl bezpłatnych zajęć oferujących naukę języków obcych dzięki wykupionemu dostępowi do e-learningowego pakietu kursów językowych i specjalistycznych dla osób dorosłych. W ramach Konwersatorium odbywały się także zajęcia artystyczne. Podczas spotkań seniorzy poznawali m.in. technikę decoupage'u, filcowania na mokro oraz origami. W 2014 roku przeprowadzono w ramach Konwersatorium Biblioteki Śląskiej 232 spotkania i warsztaty, z których skorzystało 2.261 osób.

Do seniorów skierowany był projekt CYFROWE KORZENIE dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i koordynowany przez Bibliotekę Śląską. W ramach projektu od maja do października 2014 roku w 14 bibliotekach województwa śląskiego zrealizowano 227 warsztatów komputerowych i spotkań ze specjalistami z zakresu archiwistyki, fotografii i kultury regionu, w których udział wzięło 153 uczestników. W uroczystym podsumowaniu projektu 27 listopada 2014 r. udział wzięli m.in. przedstawiciele partnerów projektu: Archiwum Państwowego w Katowicach, Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz przedstawiciele bibliotek i uczestnicy projektu w: Bytomiu, Rybniku, Myszkowie, Mikołowie, Gierałtowicach, Suszcu, Bielsku-Białej, Jastrzębiu-Zdroju, Jaworznie, Łazach, Mierzęcicach, Janowie i Koziegłowach. Podczas spotkania wręczono podziękowania, miał również miejsce występ muzyczny oraz prelekcja Opowieść o przedmiotach, którą wygłosił Marek Sosenko – znany kolekcjoner i antykwariusz z Krakowa.

Pracownicy Działu Integracyjno-Biblioterapeutycznego koordynują działalność dwóch Dyskusyjnych Klubów Książki. Jeden z nich przeznaczony jest dla dzieci ze szkół podstawowych, które podczas spotkań tworzą recenzje wybranych książek wyrażając swoją opinię o tekście w formie artystycznej ekspresji. Gościem jednego ze spotkań była Joanna Olech – autorka i ilustratorka książek dla dzieci. Drugi Dyskusyjny Klub Książki powstał w Areszcie Śledczym w Katowicach – w jego ramach prowadzone są dla osób osadzonych w areszcie moderowane dyskusje nt. literatury. Oprócz spotkań Klubu w Areszcie Śledczym prowadzone są warsztaty biblioterapeutyczne oraz prelekcje z cyklu Spotkania ze Sztuką.

Od wielu lat agenda współpracuje ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Słabo Widzących i Niewidomych im. Zofii Książek-Bregułowej w Dąbrowie Górniczej, organizując dla uczniów Ośrodka Konkurs Książki Mówionej. Długoletnia współpraca istnieje również z Zespołem Szkół Specjalnych nr 10 w Katowicach. Efektem współpracy jest odbywający się cyklicznie Międzyszkolny Konkurs Pięknego Czytania dla uczniów szkół specjalnych z województwa śląskiego. Celem konkursu jest promowanie czytelnictwa i kształtowanie postaw czytelniczych wśród uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

